

Impactul schimbărilor în structura populației României asupra sistemului de securitate socială

Marian Preda

Universitatea din București

This paper aims to emphasize the social and economic consequences of population/demographic decisions and changes in the past, present and future Romania. Issues such as population ageing, demographic dependency, and fertility rate decline are starting points for analysing population structure's influence upon social protection, with a special focus on public pension system.

Opportunities and problems faced by three „generations” born in three different periods while entering in various components of social protection system – education, labor market and retirement – are presented from a comparative perspective.

In order to emphasize the complexity of the described issues, sub-national differences in population structure and access to social protection are analysed and huge territorial/geographical disparities between various entities within Romania are described.

Future social risks as well as social costs of ageing are approached especially related to pension system. The final section consists of conclusions and potential solutions that could diminish the amplitude of negative consequences of inefficient past and present social and democratic policies in Romania.

Introducere

România se confruntă în prezent cu probleme majore legate de structura populației (Ghețău, 2007) și de sistemul de protecție socială (pensii, asistență socială, servicii de sănătate) (Preda, Pop, Bocioc, 2006). La acestea se adaugă migrația internă și externă care a contribuit la îmbătrânirea demografică rapidă a unor zone (în special rurale) și mai ales a unor sate îndepărtate de orașele mari, fapt ce a sporit discrepanțele dintre diverse

medii de rezidență și chiar zone/regiuni (Preda, 2003).

Pentru prima dată în istoria României, în anul 2000, populația de peste 60 de ani a ajuns să depășească populația sub 15 ani. Cea mai mare pondere a persoanelor de peste 60 de ani se regăsește în mediul rural, în special în județele din sudul Munteniei și din centrul Transilvaniei; populația rurală este feminizată, ponderea femeilor cu vârste de/peste 60 de ani din populația feminină rurală este de aproximativ 27%, comparativ

cu o pondere de 22% în populația feminină totală, respectiv de 19% din totalul populației României (calculule autorului, conform datelor primare ale INS, 2007, disponibile la adresa: <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf>).

În același timp, numărul salariaților din România a scăzut sistematic după 1990 și a ajuns în 2003 la mai puțin de 4,5 milioane față de 8,1 milioane în 1990, iar în 2006 la aproximativ 4,6 milioane, creșterea în 2007 fiind ceva mai mare. Dintre persoanele de vârstă activă, mulți nu lucrează sau lucrează la negru în țară ori în străinătate, nefiind asigurați, deci având perspective sumbre privind asigurările de pensii.

Sistemul de pensii din România, caracterizat de o rată de dependență uriașă (aproximativ 1,3 pensionari pentru un salariat), de fenomene negative întâlnite și în alte țări în tranziție (ba chiar și în țări occidentale dezvoltate în ultimele decenii), precum pensiunile anticipate și scăderea vârstei medii reale de pensionare, lipsit până în acest an de pilonii II și III (pensii ocupaționale și pensii facultative administrate privat), nu mai poate susține corespunzător populația vârstnică, unul dintre segmentele cele mai afectate fiind populația vârstnică din mediul rural, anterior activă în agricultură.

La acest tablou, deja îngrijorător, al raporturilor dintre populația activă și populația dependentă, cu accente dramatice suplimentare la nivel subnațional, se adaugă perspectivele sumbre în proiecțiile demografice (Ghețău, 2005, 2007) care descriu un viitor încă și mai sumbru în perspectiva deceniilor următoare pentru problemele sociale generate de structurile populației cu un viitor deja „determinat” pentru generațiile actuale (născute).

Acest studiu și-a propus să semnaleze impactul diverselor generații asupra sistemului de protecție socială, cu precădere a sistemului de pensii și apariția unor zone de concentrare a problemelor demografice, sociale și economice legate în special de populația vârstnică din România, plasate preponderent în mediul rural.

Reflecția asupra consecințelor pe care deciziile (sau lipsa deciziilor) privind populația le-au avut și se anticipează că le vor avea asupra economiei și societății românești poate furniza argumente majore în favoarea necesității unei politici privind populația în România. Nu cred și nu voi susține că scăderea populației, în sine, este o mare problemă și că România ar trebui să aibă o populație cât mai mare; cred însă, cu tărie, că dezechilibrele între cohorte și generații creează indicatori de dependență îngrijorători pentru România și riscuri economice și sociale majore pe termen mediu și lung.

Cu certitudine, structura populației României este în plin proces de schimbare majoră și continuă (și ireversibilă pentru generațiile deja născute). Noi realități implică noi decizii, noi măsuri pentru adaptarea la aceste realități. În aceste condiții, lipsa de interes, de înțelegere sau de acțiune a decidenților, atitudinea prezenteistă, ignorarea evidențelor ar fi dovezi de incompetență sau de lipsă de voință politică, amândouă condamnabile.

Influența longitudinală a factorilor demografici asupra sistemului de protecție socială

Pentru a vedea unde ne aflăm și încotro ne îndreptăm cu structura populației și cu generațiile actuale, o analiză longitudinală a trecerii prin sistemul de protecție socială a celor mai semnificative trei generații actuale este foarte utilă.

Este bine cunoscut la nivel național și chiar internațional atât decretul din 1966 al lui Ceaușescu prin care avortul a fost interzis pentru a stopa artificial declinul natural al ratei totale a fertilității (vizibil prin declinul natalității), cât și declinul fertilității și natalității după 1989, anul Revoluției, care a adus și liberalizarea avortului. Aceste două evenimente și finalizarea celui de-al doilea

război mondial în 1945 sunt, în opinia mea, reperate istorice ale intrării în populația României a trei generații diferite din punct de vedere al indicatorilor demografici, dar și al impactului asupra sistemului de protecție socială din România (în special sistemele de educație, piața muncii, șomajul, sistemul de pensii). Desigur, nu voi folosi termenul de generație în sens strict demografic, ci, mai degrabă, social-demografic, legând cohorțele născute în intervalele aproximative ale unei generații de experiențele/situațiile/contextele economico-sociale care au fost diferite între „generații”, dar similare în interiorul lor.

Despre cele trei „generații”, numite de mine „generația instaurării și consolidării comunismului” (născută între anii 1945 și 1966), „generația decreteilor” (1967-1989) și „generația tranziției” (1990 până în prezent), se știu și se scriu mai ales faptele sociale majore care le-au marcat: perioada instaurării și consolidării comunismului a fost una represivă (mai ales în anii '50), cu un baby-boom în prima decadă de după război și o scădere a natalității în următoarea; decretul din 1966 a produs în 1967 o cohortă „dublă”, de peste 520 000 de nou-născuți față de peste 270 000 în 1966; sau, ca urmare a liberalizării avortului în 1990, s-au înregistrat aproape un milion de avorturi, aproximativ 3,1 avorturi la un născut viu.

Ceea ce am încercat să descriu (anexa 1, tabelele 1, 2, 3) au fost consecințele sociale ale acestor „oscilații” demografice între generații, asupra generațiilor și asupra populației în ansamblu.

Generația „instaurării comunismului” (născută între 1945 și 1966), în ciuda problemelor și schimbărilor sociopolitice majore ale perioadei, a beneficiat (cu unele excepții în cazul copiilor celor persecutați politic) de oportunități majore în educație, angajare, obținerea unor locuințe. Procesele de industrializare și urbanizare, investițiile în educație, în construcția de locuințe publice, au făcut ca perioada 1952-1972, de intrare

în clasele primare, și perioada 1961-1982, de intrare a generației pe piața muncii, să fie mult mai bune decât cele ale generației anterioare (confruntate cu dictaturi, război, crize economice) sau a generației următoare (supradimensionată și, ca urmare, privată de oportunități și resurse necesare) (vezi anexa 1, tabelul 1). Șansele de a urma liceul și facultatea, de exemplu, au fost mult mai bune decât ale generațiilor de dinainte și de după, care nu au avut oportunități sau au avut mai puține burse și subvenții pentru cheltuielile fundamentale per student sau elev de liceu.

Perioada mai dificilă pentru această generație pare să fie pensionarea din intervalul 2010-2031. Deși lipsită de pensii private, generația aceasta are, totuși, bunuri de strictă necesitate, cum ar fi locuința proprietate personală (construite în anii '70-'80 sau cumpărate în anii '90), în proporție mult mai mare decât generațiile următoare și beneficiază (deja) de pensionări anticipate, uneori cu salarii compensatorii și la vârste cu mult sub vârsta media reală de pensionare.

Aflată în plină maturitate la momentul Revoluției, este generația care a preluat frâiele puterii politice și economice și care (cel puțin pe unele segmente sociale) și-a creat privilegiile care vor apăsa pe generațiile viitoare: pensii ocupaționale, pensii speciale pentru parlamentari și avocați, plăți compensatorii, acțiuni la diverse societăți comerciale, gratuități de diverse tipuri, salariizare în sectorul public puternic influențată de vechime și de poziția ierarhică în organizații. Este o generație cu o proporție redusă de migranți externi comparativ cu generația următoare fapt datorat intrării pe piața muncii înainte de 1982 și stabilității mai mari a sistemului în perioada grea a tranziției.

În interiorul generației trebuie făcută distincție între două jumătăți de 11 cohorte fiecare, cei mai tineri fiind supuși unor riscuri mai mari și unor beneficii/privilegii mai reduse decât cei mai vârstnici din generație.

„Generația decreștelor” (născută între 1967 și 1989) a fost marcată de numărul mare al cohortelor care au creat distorsiuni majore în sistemul de protecție socială (anexa 1, tabelul 2). Familiile s-au confruntat dintr-o dată cu un număr foarte mare de copii nedoriți, fapt ce a condus la apariția numărului mare a celor abandonati. În 1967 s-au născut cu aproximativ 250 000 de copii mai mult decât în anul anterior, ca urmare a interzicerii avortului. Majoritatea acestora erau copii nedoriți întrucât rata totală a fertilității era în scădere, iar indicatorii demografici nu oscilează brusc în condiții de stabilitate socioeconomică și politică. Dacă dintre cei 250 000 de copii nedoriți, 2% (adică 5 000) nu au putut fi acceptați de familie și au fost abandonati, totalul acestora timp de 18 ani – cât stă un copil abandonat în instituție – ajunge la 90 000, numărul de copii instituționalizați în momentul Revoluției în România. Decretul lui Ceaușescu, deși nu singur, a fost cea mai importantă cauză a apariției unui număr mare de copii instituționalizați în România în perioada comunistă; consecințele lui (*e.g.*, copiii străzii) sunt multiple și preponderent negative.

Intrarea în sistemul de educație a cohortelor numeroase de „decreșteți” a produs distorsiuni majore: grupele de grădiniță și clasele s-au supraaglomerat (până la 40 de elevi pe clasă), scăzând dramatic calitatea comunicării educator-elev și, implicit, calitatea educației. Numărul locurilor la licee prestigioase și la facultăți a rămas aproximativ același, ca urmare competiția pentru aceste locuri a crescut, părinții cu un nivel ridicat al veniturilor recurgând la meditații pentru a spori șansele de succes ale propriilor copii. A fost perioada în care meditațiile și cadourile pentru profesori s-au instituționalizat treptat, devenind fenomene sociale de masă, cu efecte negative majore asupra calității absolvenților de școală generală și de liceu și, ulterior, a celor de facultate. Raritatea locurilor în instituții de educație a mers în paralel cu scăderea treptată a

resurselor alimentare și a bunurilor de larg consum, cu accesul mai greu la servicii medicale de calitate etc. toate creând efecte negative pe termen lung.

Nu doresc să ignor aici influența altor factori precum Criza Petrolului după 1973 cu efecte și în România, urmată de decizia aberantă a lui Ceaușescu de plată a datoriei externe și de concentrarea pe exportarea bunurilor (vezi Zamfir, 1999, Preda, 2001). Climatului economic general negativ creat a redus și mai mult resursele care trebuiau oricum împărțite la mai multe persoane (în special în cazul copiilor).

Intrarea „generației decreștelor” pe piața muncii s-a petrecut începând din 1983 și s-a încheiat pentru cei mai mulți în 2005/2006. Pe fondul crizei sistemului, intrarea unor cohorte mult mai mari pe piața muncii (mai ales în 1985, când generația 1967 a terminat liceul) a creat o presiune majoră pe întreprinderile publice și așa încărcate artificial cu angajați subutilizați. Ca urmare mulți dintre cei care nu aveau domiciliul în mediul urban au fost trimiși acasă, în rural, fără nici un fel de soluții de protecție socială complementară. A apărut ceea ce Cătălin Zamfir (1999) numește șomaj nerecunoscut (persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, ignorate de sistem), care a completat șomajul mascat (persoane angajate deși nu erau utile). Între 1985 și 1989, numărul absolvenților de liceu și școală profesională a fost cu peste 600 000 mai mare decât în perioada 1979-1984, mulți dintre ei neprimind o repartitie la un loc de muncă; aceștia reprezentau 7,5% din populația salarială și sunt echivalenți cu șomerii raportați de INS în trimestrul I din 2007, 690 000 de persoane (estimări ale autorului din datele INS, respectiv statistica INS, <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/comunicate/arhivasomaj.en.do>).

În aceeași perioadă, numărul mare al tinerilor și al cuplurilor a coincis cu reducerea investițiilor în construcția de locuințe; numărul total de locuințe nou-construite a scăzut în perioada 1986-1989 la 407 193

față de 706 730 în perioada 1981-1985 și 804 644 în perioada 1976-1980, deci aproximativ la jumătate (pentru detalii vezi Dan, 1999, 452). Drept urmare, imediat după Revoluție, când locuințele proprietate publică s-au privatizat pe sume simbolice, generația decreteilor nu a putut să le cumpere pentru că nu avea acele sume simbolice și nici să construiască altele noi pentru că nu avea resurse.

Fără locuri de muncă disponibile și locuințe, în plină perioadă de tranziție și incertitudine, aflată în școală sau încă prea tânără pentru a avea influență în organizații și la nivel social, generația de decretei și-a redus drastic natalitatea și rata totală a fertilității și s-a orientat spre migrație externă când au apărut aceste oportunități. Singurul efect pozitiv al numărului mare de tineri din această generație este păstrarea natalității la valori rezonabile (aproximativ 220 000 născuți vii/an) în ciuda scăderii dramatice a ratei totale a fertilității de la 2,2 în 1989 la aproximativ 1,3 după 1995 (Ghețu, 2007, 29). Totuși, mulți dintre copiii născuți de generația decreteilor își urmează părinții în străinătate și, în cazul migrației definitive, subțiază și mai mult generațiile de viitori părinți care oricum vor scădea pe termen scurt și mediu.

Scăderea dramatică a numărului de salariați în perioada tranziției (de la 8 milioane în 1990 la 4,5 milioane în perioada 2003-2005) i-a scos în afara sistemului de asigurări sociale pe mulți tineri care nu au lucrat, fiind șomeri pe termen lung (ieșiți din plată) sau lucrând la negru și neavând asigurări.

Drept urmare, după 2031, când „generația de decretei” va intra masiv în categoria pensionarilor, pe lângă creșterea mare a numărului de pensionari și perspectivele de scădere a pensiei medii, apare și un segment social important, al celor care nu au asigurare de pensie (aproximativ două-trei milioane de persoane din această generație), care nu vor avea pensie deloc sau vor avea pensie foarte mică. Pe lângă situația personală

foarte grea, cei mai mulți dintre ei vor fi o povară pe umerii statului care va trebui să le ofere un venit minim garantat sau alte forme de sprijin social. După 2030, va apărea o polarizare a acestei generații, a veniturilor persoanelor vârstnice prin creșterea numărului de beneficiari de pensii private și a cuantumului acestora. Mulți dintre vârstnicii din această generație vor fi obligați să lucreze până la vârste înaintate pentru a se întreține. Creșterea masivă a populației vârstnice între 2030 și 2050 va necesita creșteri mari ale cheltuielilor publice cu serviciile de sănătate și de asistență socială, costuri care vor cântări mult în bugetul cheltuielilor publice.

A treia generație actuală cea a „*tranzității*” (*persoanele născute începând cu 1990*) este generația caracterizată de scăderea masivă a natalității pe fondul liberalizării avortului și a declinului economic din anii '90. Într-o oarecare similitudine cu generația bunicilor lor (a instaurării comunismului), această generație a „(re)instaurării capitalismului” va beneficia de anumite contexte mai favorabile pentru ea, dar va produce și efecte negative la nivel social, prin dimensiunile mult mai mici comparativ cu generația decreteilor.

Intrarea în sistemul de educație preșcolară și școlară a produs deja un val de restrângeri a activității și de concedieri la nivelul personalului didactic din grădinițe, școli și licee. Creșterea calitativă a pregătirii tinerilor din această generație este încă sub semnul întrebării, deoarece inerția sistemului a păstrat fenomene negative precum meditațiile, cadourile pentru profesori, polarizarea condițiilor de educație din școli. Este de presupus, însă, că la nivel de elite calitatea generației se va îmbunătăți.

Intrarea pe piața muncii începută în 2006 apare pe fondul creșterii economice constante și a absorbției tinerilor în afara economiei naționale prin migrație externă. Criza de forță de muncă tânără, deja vizibilă în anumite sectoare și în anumite orașe sau regiuni, se va accentua rapid.

Intrarea generației tranziției în sistemul de învățământ superior (începând cu 2008) va crea un nou val de tip „tsunami instituțional” pentru că vor fi cu aproximativ 40% mai puțini candidați, ceea ce presupune ori o scădere a calității (greu de imaginat din moment ce calitatea studenților deja a scăzut dramatic din alte cauze) prin acceptarea oricărui candidat fără filtre de admitere, ori închiderea unor universități și facultăți din lipsă de candidați.

Pe fondul scăderii numărului de tineri și de cupluri căsătorite, treptat, va apărea un surplus de locuințe în anumite zone (în mediul rural, în zone de emigrație și de declin economic) fapt ce va induce probleme administrative în acele zone, dar va și crea condiții pentru imigrație.

Această generație va beneficia de salarii mai mari, de libertatea de circulație, de acces la educație superioară și la locuri de muncă în Europa Occidentală. Condițiile din ce în ce mai bune în țară vor reduce emigrația definitivă pe termen mediu și lung. Este foarte posibil ca, pe fondul crizelor enumerate mai sus să fie conștientizată la nivel colectiv nevoia unor politici publice și să se extindă politicile sociale pentru familie și copil de care va beneficia în primul rând această generație. Este generația în perioada căreia, dacă nu se stopează emigrația și nu se mărește fertilitatea, scăderea populației va fi dramatică și dezechilibrele în structura colectivității vor fi uriașe.

Generația tranziției va produce și efecte pozitive la nivelul sistemului de protecție socială (șomaj scăzut, acoperire mare cu asigurări publice și private a celor din generație, reducerea numărului de pensionari după 2055 când aceștia vor ajunge la pensie).

Marea problemă va fi susținerea sistemului de pensii între 2032 și 2055, când generațiile de decreței vor fi pensionari și generațiile mici, de tranziție și posttranziție vor fi contribuitoare la fondurile de pensii.

Polarizarea transversală a problemelor sociale : concentrarea lor în anumite zone (în special rurale) și în anumite segmente de populație (în special vârstnicii)

Intenția declarată de uniformizare a nivelului de dezvoltare a zonelor și condițiilor de viață din perioada comunistă nu a condus până la urmă la o uniformizare a României. Există mari diferențe între zonele țării, între județe și localități atât în plan economic, cât și în privința structurii populației. Voi încerca să demonstrez în continuare că există o polarizare transversală a problemelor sociale, generată și de structurile de populație și de distribuția inegală a pensiilor, venitul de bază pentru persoanele vârstnice.

Un element esențial al diferențelor teritoriale este ponderea populației rurale. Aceasta variază pe județe de la 30% în județe precum Hunedoara, Brașov sau Constanța la peste 60% în mai multe județe din Muntenia și Moldova.

Pentru județele cu populație rurală foarte numeroasă, Giurgiu, Dâmbovița, Teleorman, Suceava, Botoșani sau Călărași, ponderea acesteia este de două-trei ori mai mare decât în Brașov, Hunedoara, Constanța, Cluj sau Timiș.

Ponderea populației vârstnice (+60 de ani) este în mod evident dependentă (pe lângă alți factori precum diferențele dintre regiuni în privința fertilității) de ponderea populației rurale. Sudul, lipsit de populația tânără care a migrat spre București și, în ultimii ani, spre Occident și caracterizat de o natalitate mai scăzută decât Moldova, de exemplu, atinge ponderi foarte ridicate ale populației vârstnice în timp ce estul se mai echilibrează prin ponderea copiilor care însă reprezintă tot un segment de populație dependent din punct de vedere economic.

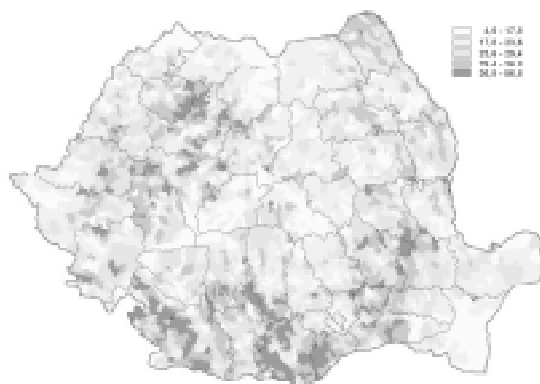
Harta 1. Ponderele populației rurale din populația totală (sursa : INS, Anuarul statistic, 2001, cf. Preda, 2001)

Dacă ducem reprezentările grafice la nivel de localitate, observăm că, în interiorul județelor, populația vârstnică se concentrează în anumite zone, în general în localități rurale aflate la granița dintre județe,

care au fost în timp părăsite de populația tânără din cauza lipsei locurilor de muncă, a inexistenței sau precarității serviciilor de educație și de sănătate etc.

Harta 2. Ponderele populației de 60 de ani și peste din populația totală (sursa : INS, Recensământul Populației și Locuințelor, 2002, cf. Preda, 2003)

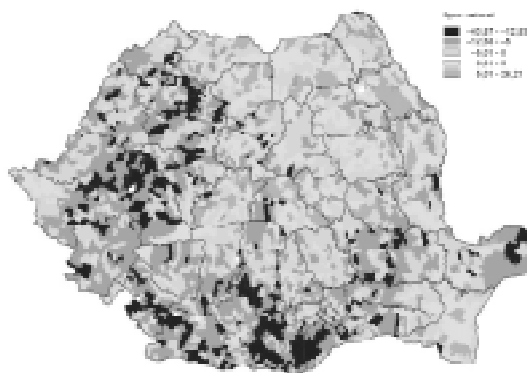

Harta 3. Ponderea populației de 60 de ani și peste (%) (sursa: INS, Recensământul Populației și Locuințelor, 2002, cf. Preda, 2003)

Diferențele enorme în privința problemelor sociale din zonele reprezentate cu alb în care ponderea populației vârstnice este de 5-18% față de cele din zonele de culoare închisă cu pondere a vârstnicilor de 37-57% sunt ușor de imaginat.

Același tip de diferențe poate fi întâlnit și în reprezentarea pe localități a sporului natural pe harta următoare. Această abordare face trecerea de la afirmațiile generalizatoare: populația României scade vertiginos – la analiza locală a indicatorilor care

ne arată că situația este foarte diferențiată, populația unor regiuni precum cea mai mare parte a Moldovei, zone din județele Brașov, Sibiu, Bistrița Năsăud, Maramureș și Constanța crește, sporul natural negativ concentrându-se în Muntenia, Banat, Tulcea și jumătatea de vest a Transilvaniei. Cu toate acestea, și în Moldova sunt zone mici în care populația scade sau în Muntenia sau Transilvania de Vest și Banat sunt localități izolate în care populația a crescut ușor în ultimii ani.

Harta 4. Sporul natural (rata la 1 000 de locuitori) (sursa: INS, BDL, 2001, cf. Preda, 2003)

Populația dependentă (vârșnicii și copiii în mod special) este concentrată în zone izolate, de obicei la granițe dintre județe sau la granițele țării, în localități cu acces dificil la servicii de educație, de sănătate și, mai ales, la locuri de muncă; acestea au fost primele localități „părăsite” de populația tânără și ele concentrează acum și pe viitor populație vârstnică vulnerabilă.

Cum sunt distribuți teritorial pensionarii în România ?

Se poate analiza distribuția teritorială a pensionarilor pornind de la premisa core-

lației dintre numărul de persoane vârstnice și numărul de pensionari; într-un sistem echitabil, cu acces egal la oportunitatea de a lucra, cum se revendica a fi regimul comunist, harta distribuției pensionarilor ar trebui să fie similară cu hărțile de reprezentare a populației vârstnice.

În realitate, harta 5 care prezintă raportul dintre numărul de pensionari și numărul de persoane de 60 de ani sau mai mulți, observăm un pattern diferit, în care Sudul, de exemplu, are o pondere foarte redusă a pensionarilor între persoanele vârstnice deși concentrează foarte multe persoane vârstnice.

Harta 5. Raportul dintre numărul pensionarilor și populația de 60 de ani (sursa: INS, cf. Preda, 2003)

Cu ponderi ale pensionarilor peste 110-130% dintre persoanele care au depășit 60 de ani (situație cauzată de pensionările anticipate și/sau frauduloase masive la vârste între 40 și 60 de ani și de faptul că majoritatea vârstnicilor au pensie), județele din Transilvania, Banat, zona subcarpatică a Munteniei, București și Constanța sunt în mod evident avantajate față de restul județelor (cele din sudul Munteniei și Olteniei

și din Moldova) care au doar 70-90% pensionari raportat la populația +60.

Această concentrare a pensiilor în anumite județe și localități (care este însoțită de o concentrare similară a salariilor neprezentată grafic aici) creează diferențe foarte mari de condiții de trai între cele două tipuri de localități/județe și devine un factor suplimentar de încurajare a proceselor de concentrare a populației tinere în zonele

dezvoltate și a populației vârstnice în zonele subdezvoltate și izolate, în general rurale.

Pe lângă rata mare de sărăcie în mediul rural comparativ cu mediul urban și din cauza pensiilor foarte mici ale foștilor agricultori (și mult mai puține ca număr decât în mediul urban), o altă problemă se conturează pentru tinerii care vor deveni viitorii vârstnici ai satelor: în majoritate, ei nu vor mai avea pensie ca urmare a numărului foarte mic al celor care contribuie în prezent la sistemul de asigurări de pensii.

În prezent, mai puțin de jumătate din populația activă a României este asigurată (aproximativ cinci milioane din cele 10,5 milioane), fapt ce va genera probleme mari pe termen lung. *Cei mai mulți dintre cei neasigurați sunt cei din mediul rural care, nefiind salariați ar trebui să-și plătească singuri contribuția la sistem, însă din cauza precarității veniturilor nu o fac.*

Când vor atinge vârsta de pensionare, ei vor împovăra sistemul de asistență socială (solicitând din bani publici un venit minim garantat sau alte forme de ajutor social). Deși populația rurală din România va scădea treptat (menținându-se oricum în valoare relativă mult mai numeroasă decât cea din țările Europei Occidentale), în câteva decenii, ea va deveni în majoritate o populație dependentă de sistemul de protecție socială.

Zonele sărace (preponderent rurale) în care trăiește în continuare o minoritate vârst-

nică tăcută, marginalizată și ignorată, interesantă pentru guvernanți doar în anii electorali și sub forma politicilor sociale generale, monetariste (majorări de pensii, de ajutoare sociale financiare), și nu a unor programe sociale specifice, concentrate pe creșterea accesului la servicii și îmbunătățirea calității vieții, necesită politici sociale specifice în contextul integrării europene.

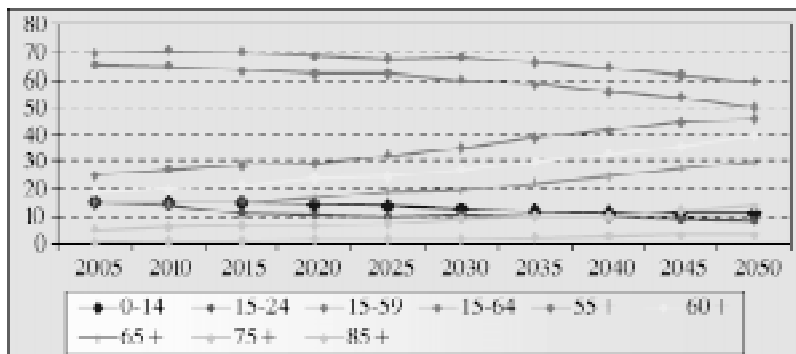
Dezechilibre actuale și perspective ale sistemului de securitate socială

Scăderea numărului de contribuabili la sistemul de protecție socială

În timp ce pensionarii s-au înmulțit rapid, numărul de salariați a scăzut dramatic după 1990, generând o mare criză a finanțării fondurilor de pensii și a altor fonduri sociale. În anumite sectoare sunt puțini contribuabili la sistemul de pensii (în agricultură, de exemplu, sunt aproximativ două milioane de persoane ocupate, din care doar 2-3% contribuie la sistemul de asigurări). În intervalul 1989-1999, rata ocupării a scăzut constant de la 473 persoane la o mie de locuitori la 375 persoane la o mie de locuitori.

Tabelul 1. Distribuția populației inactive de 15 ani și peste pe sexe și categorii de inactivitate

	2002		2003	
	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați
	Mii de persoane			
Total populație inactivă de 15 ani și peste	4 743	3 174	4896	3 274
	Procent față de total			
Elevi sau studenți	18,2	26,3	19,3	27,0
Pensionari sau beneficiari de ajutor social	50,5	57,2	49,0	55,0
Casnice	25,2	–	25,3	–
Altă situație	6,1	16,5	6,4	18,0

Graficul 1. Evoluția populației pe categorii de vârstă relevante, 2005-2050 (sursa: Vasile Ghețău, Centrul de Demografie Vladimir Trebici)

Tabelul 2. Proiecția diverselor categorii de vârstă (%) din populația totală

	Anul/ cat.-vârstă	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Familie-școală I	0-14	15,6	15,0	14,8	14,5	13,8	12,8	11,8	11,2	11,0	11,0
LIC.-Facult.- PiațaM.	15-24	15,5	13,7	11,0	10,4	10,3	10,4	10,2	9,7	8,9	8,4
Pop.Activă-v.I	15-59	65,1	64,8	63,3	61,9	62,0	60,0	58,3	55,7	53,3	50,0
Pop.Activă- v.II	15-64	69,6	70,2	69,7	68,3	67,3	67,8	66,0	64,2	61,4	59,1
Pens.-v.I	55+	25,0	26,9	28,6	29,1	32,1	35,0	38,5	41,2	44,7	45,7
Pens.-v.II	60+	19,3	20,2	21,9	23,6	24,2	27,2	29,9	33,1	35,7	39,0
Pens.-v.III	65+	14,8	14,8	15,6	17,2	18,9	19,5	22,2	24,6	27,5	29,9
Pens. + Chelt. San.	75+	5,5	6,3	7,0	6,8	7,5	8,9	10,1	10,2	12,2	14,0
Pens. + Chelt.San.	85+	0,7	1,0	1,3	1,6	1,8	1,8	2,2	2,7	3,1	3,0

Sursa datelor primare: Vasile Ghețău, Centrul de Demografie Vladimir Trebici

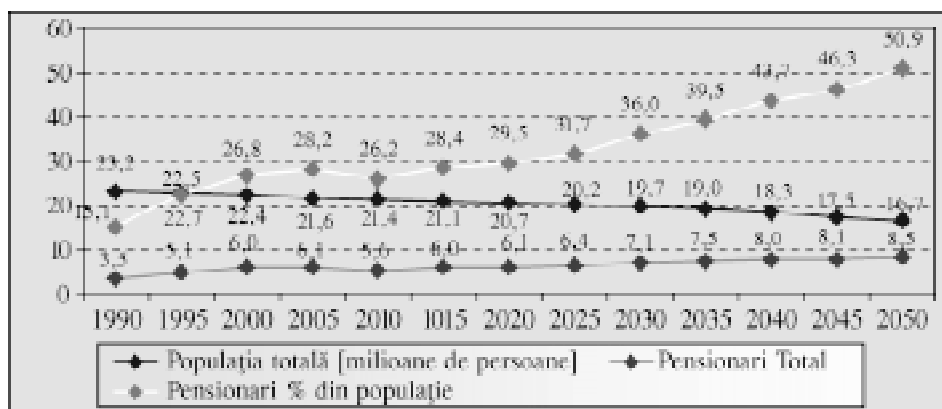
Rata de ocupare este foarte mică la persoanele tinere, care acceptă ușor să lucreze fără carte de muncă pentru venituri mai mari pe termen scurt. La ei se adaugă segmentul masiv de tineri care lucrează în Occident în condiții semilegale sau ilegale și nu au asigurare de pensie. În situația în care își perpetuează această poziție pe piața muncii, toți aceștia nu vor acumula suficiente contribuții pentru a beneficia de pensie sau vor avea contribuții pe perioade limitate, deci pensii mici.

Pe fondul scăderii populației tinere, perspectiva menținerii unei baze de contribuție solidă la bugetul de stat și fondurile de asigurări sociale scade vertiginos. În graficul următor se poate vedea cum populația de vârstă activă (calculată în două variante, 15-59 și 15-64) reprezentată prin primele două linii superioare scade de la 65% din populația totală în 2005, la 50% în 2050 sau, pentru varianta 15-64 de ani, de la 70% la 59% (vezi și tabelul 2 pentru valorile exacte).

În condițiile în care ponderea populației de copii aflați în familie și școală în populația

totală va scădea cu aproape patru procente, tendința de creștere a ratei de dependență între populația vârstnică și populația de vârstă activă va continua și după 2050.

Tabelul 2 mai relevă ceva foarte important: populația de peste 55 de ani este în creștere rapidă și va ajunge de la 25% la 46% din totalul populației. În prezent, în România, vârsta medie reală de pensionare este de aproximativ 54 de ani. Dacă această situație se menține alături de procentul de pensionari ai populației de 60 de ani și peste, 131%, atunci am ajunge în 2050 la un procent de pensionari de 50% din populație (vezi graficul 2). Paradoxul aparent relevă și cât de aberantă este situația actuală în care procentul pensionarilor este de aproximativ 28% din populație pentru că avem (încă) o populație tânără și nu pentru că vârstnicii ar lucra până la vârste înaintate. Oricum și procentul actual al pensionarilor este mare, ca dovadă faptul că a crescut cu 13% (aproape s-a dublat) față de 1990.

Graficul 2. Evoluția numărului de pensionari în perioada 1990-2005 și proiecția dacă se menține raportul din anul 2006 între pensionari și populația de 60+ (131%) (sursa datelor primare: Vasile Ghețău, Centrul de Demografie „Vladimir Trebici”)

Tabelul 3. Evoluția numărului de pensionari 1990-2005 și proiecția 2005-2050 (se menține raportul din anul 2006 între pensionari și populația de 60+(131%)

Anul													
Categoria	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Populația totală [milioane persoane]	23,2	22,7	22,4	21,6	21,4	21,1	20,7	20,2	19,7	19,0	18,3	17,5	16,7
Pens. total	3,5	5,1	6	6,1	5,6	6,0	6,1	6,4	7,1	7,5	8,0	8,1	8,5
Pens. % din populație	15,1	22,5	26,8	28,2	26,2	28,4	29,5	31,7	36,0	39,5	43,7	46,3	50,9

Sursa datelor primare: Vasile Ghețău, Centrul de Demografie „Vladimir Trebici”

Tabelul 4. Populația activă și numărul de pensionari; variante în funcție de vârsta medie reală de pensionare, VMRP (milioane persoane)

Populația	Anul/ cat.-vârsta	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
La liceu-facultate-piața muncii	15-24	3,3	2,9	2,3	2,1	2,1	2,0	1,9	1,8	1,6	1,4
Pop.Activă-v.I	15-59	14,1	13,8	13,3	12,8	12,6	11,8	11,1	10,2	9,3	8,4
Pop.Activă-v.II	15-64	15,1	15,0	14,7	14,1	13,6	13,3	12,6	11,7	10,8	9,9
Pens.-v.I	VMRP* 55+	5,4	5,8	6,0	6,0	6,5	6,9	7,3	7,5	7,8	7,6
Pens.-v.II	VMRP 60+	4,2	4,3	4,6	4,9	4,9	5,4	5,7	6,1	6,2	6,5
Pens.-v.III	VMRP 65+	3,2	3,6	3,3	3,6	3,8	3,8	4,2	4,5	4,8	5,0
Pens. cu chelt. de sănătate mari	Populația 75+	1,2	1,4	1,4	1,4	1,5	1,8	1,9	1,9	2,1	2,3

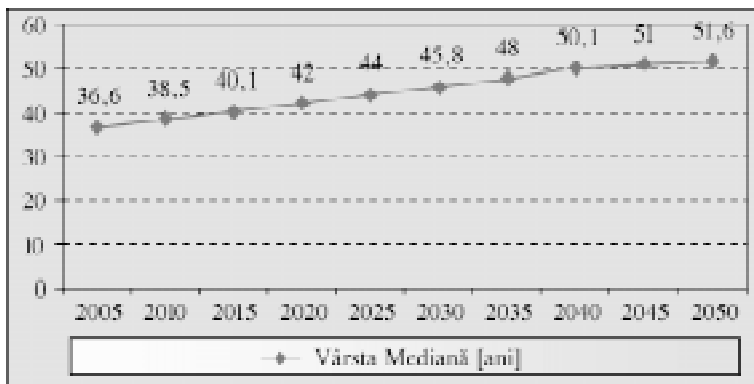
* VMRP = vârstă medie reală de pensionare

Sursa datelor primare: Vasile Ghețău, Centrul de Demografie „Vladimir Trebici”

Momentul critic, după care creșterea începe să fie foarte abruptă, este anul 2025 când generațiile de decreței ar ajunge în preajma vârstei actuale de pensionare. Până atunci, creșterea vârstei medii reale de pensionare devine imperativă.

Deși creșterea vârstei de pensionare este o măsură nepopulară, ea trebuie să țină seama de dinamica structurii de populație

a țării. În mentalul colectiv, pensionarii sunt cei mai vârstnici dintre cetățeni. Și în prezent, dacă am prezenta cazurile persoanelor pensionate anticipat la 40-50 de ani (extrem de numeroase), populația nu ar fi de acord cu ele. Dar vârstele evoluează și odată cu ele și semnificația lor la nivel social.

Graficul 3. Evoluția vârstei mediane în populația României din 2005-2050 (sursa datelor primare: Vasile Ghețau, Centrul de Demografie Vladimir Trebici)

În graficul 3 se observă cum vârsta mediană va crește cu 15 ani, de la 36,6% în 2005 la 51,6% în 2050. Cu alte cuvinte, dacă în 2005 cineva de 37 de ani era la jumătatea structurii de vârste a populației, în 2050 în aceeași poziție, cu jumătate din populație mai tânără decât el și jumătate mai vârstnică se va afla o persoană de 52 de ani. Cum va evolua în acest caz vârsta de pensionare? În mod evident, ea nu va putea rămâne pe loc, va trebui să crească. Această realitate total diferită de cea actuală va fi, însă, extrem de diferită în spațiu, unele județe și localități concentrând o populație încă tânără, iar altele (mai ales la nivel de localități) fiind complet îmbătrânite și împovărate de probleme sociale.

În tabelul următor sunt prezentate proiecții ale structurii populației de vârstă activă (în două variante, 15-59 respectiv 15-69 ani) și numărului de pensionari (în trei variante de vârstă medie reală de pensionare, VMRP:

55, 60 și 65 de ani). Precizez că, date fiind diferențele obișnuite pentru Europa și pentru România se poate considera că vârsta legală (teoretică) de pensionare poate fi aproximată în viitor ca fiind cu cinci ani mai mare decât vârsta medie reală de pensionare (în prezent în România este cu aproximativ șase ani mai mare).

Dacă în prezent vârsta reală de pensionare ar fi fost de 60 de ani am fi avut doar 4,2 milioane de pensionari, cu aproape două milioane mai puțin. În 2025 vom avea 6,5 milioane de pensionari dacă menținem o vârstă de pensionare redusă și 4,9 milioane dacă ajungem la 60 de ani. În fine, în 2050, la o posibilă populație de 16,7 milioane de persoane, vom putea avea cinci milioane de persoane pensionate (30%) numai dacă atingem o vârstă medie reală de pensionare de 65 de ani, deci o vârstă legală (statutară) de pensionare de 70 de ani.

Impactul economic și social al schimbărilor analizate

Cheltuielile cu pensiile în anul 2004 au fost de 152,5 miliarde de lei vechi (în creștere cu 29% față de 2003 în condițiile unui indice de inflație de sub 10%). Suma cheltuielilor cu pensiile pentru 2005 poate fi estimată astfel la aproximativ 19 milioane RON adică peste cinci miliarde EURO, sumă foarte mare pentru bugetul României, reprezentând aproximativ o cincime din cheltuielile publice și aproximativ 6% din PIB fără pensiile celor din MAPN, MI, SRI, care mai adaugă aproximativ 0,5 procente.

În condițiile preluării la bugetul de stat a pensionarilor din agricultură și a altor prestații precum concediile de boală, aproape întreaga povară a plății pensiilor pentru ceilalți asigurați revine fondului public de pensii alimentat de salariați și de angajatori. Deși raportul dintre salariați și pensionarii neagricultori este de 1 : 1, adică împovăراتor pentru sistem, sistemul de pensii reușea să asigure pensii, dar la un nivel minimal, venitul mediu fiind puțin peste 30% din salariul mediu pe economie. Pensia medie era de 106 euro în decembrie 2006 și de 120 de euro în iulie 2007 (www.cnpas.ro). Prin creșterea cu 43% a punctului de pensie (parțial operată la 1 noiembrie, apoi în ianuarie 2008), pensia medie va ajunge la aproximativ 170 de EURO și 47% din salariul mediu pe economie. O creștere cu 43% a cheltuielilor pentru pensii în 2008 ar echivala cu o creștere a procentului din PIB alocat pensiilor de aproximativ 9%, ceea ce ar însemna aproximativ 31% din cheltuielile bugetare.

În 2004, cheltuielile publice pentru pensii ca procent din PIB erau în UE între 4,7% în Irlanda și 14,2% în Italia, cu tendințe de creștere pe termen lung (Salomäki, 2006). Printr-o decizie politică disperată cu scopuri evident electorale, România s-a și „mutat” peste noapte din zona țărilor cu cheltuieli publice relativ reduse, care mai au posibilități de creștere, spre cea a țărilor

cu o povară mare a pensiilor în cadrul cheltuielilor publice și slabe posibilități de creștere în viitor.

Cum există țări precum Portugalia, Slovenia, Ungaria, care au situații similare cu România și care se așteaptă la creșteri ale cheltuielilor publice pentru pensii de 6,7 % până la 12,9% din PIB până în 2050, putem să ne gândim că avem în față o perioadă în care va trebui să creștem și mai mult cheltuielile pentru pensii (aceste țări se anticipează că vor ajunge la 16-21 % din PIB în 2050) (Salomäki, 2006, 17).

Pentru economia din România, din aproximativ 1/3 din PIB dacă ajunge la astfel de cheltuieli, ar fi de-a dreptul falimentar.

Câteva concluzii

Până în 2050, tendințele de evoluție a structurii populației sunt evident negative, urmând să asistăm la o îmbătrânire rapidă a populației, la scăderea natalității și la creșterea raportului de dependență a persoanelor vârstnice. De-abia după 2055, presiunea pe sistemele de pensii, de sănătate și de asistență socială va începe să scadă.

Pe piața muncii vor intra, începând cu 2007, generații puțin numeroase, iar numărul de salariați nu va crește foarte mult chiar în eventualitatea unei creșteri economice constante. Ca urmare, recurgerea la imigranți va deveni o necesitate în cinci-șase ani, când intrările de forță de muncă tânără vor fi foarte mici și vor fi reduse *ponderile* studenților în fiecare cohortă și plecarea tinerilor (și așa foarte puțini) spre slujbele mai bine plătite din Occident.

Generația numeroasă născută după 1966 în perioada comunistă a asigurat menținerea unei natalități acceptabile la o rată totală a fertilității foarte mică și a fost un bun „tampon” pentru migrația definitivă de după 1989 spre Europa și America de Nord. Efectul acesta va trebui compensat la generația tranziției, cei născuți după 1989, prin politici sociale eficiente de creștere a ratei

fertilității și de reducere a migrației externe definitive pentru că altfel efectele negative în structura populației vor fi extrem de grave.

Începând cu 2030-2035, pe piața muncii vor intra copiii născuți de generația tranziției care probabil vor fi mai puțin numeroși. Doar o redresare a ratei fertilității (care ar trebui să ajungă de la 1,3 măcar la 1,5 cât este media UE pe termen mediu și la 1,7-1,8 pe termen lung) corelată cu o reglare a fluxurilor migraționiste ar reduce acest proces.

Problema vârstnicilor fără asigurare de pensie și de sănătate va fi vizibilă în special după 2025, când persoanele care lucrează în prezent la negru sau nu lucrează deloc vor ajunge la vârste înaintate fără a beneficia de pensii sau de asigurări de sănătate, iar costurile serviciilor minimale pentru ele vor trebui suportate de sistemul de asistență socială.

Femeile, în prezent cu o speranță medie de viață la naștere cu peste șase ani mai mare decât a bărbaților, iar la 60 ani cu peste trei ani mai mare, vor continua să reprezinte o pondere ridicată între persoanele vârstnice în special în mediul rural. La nivelul Uniunii Europene este reglementată egalizarea vârstei de pensionare între femei și bărbați, la minim 65 de ani pentru ambii, până în 2020; în România, în 2014 vom avea o vârstă de pensionare de 65 de ani pentru bărbați și doar 60 de ani pentru femei deci este nevoie de decizii strategice pentru creșterea vârstei de pensionare la femei într-un mod echitabil și o perioadă de timp rezonabilă.

Problema echilibrului în sistemul cheltuielilor publice și al cheltuielilor publice sociale trebuie rezolvată prin decizii inteligente, echilibrate, pentru a reduce măsurile populiste, electorale, care afectează nu doar stabilitatea economică, ci și pe cea socială (vezi revendicările deja începute de sindicate după majorarea foarte mare, nesustenabilă economic, a pensiilor).

Ce-i de făcut ?

Problemele de populație trebuie corelate cu cele de dezvoltare. Este nevoie de strategii concertate care să regleze atât procesele demografice, cât și pe cele sociale și economice; accentul trebuie pus în mod egal pe protecția vârstnicilor, pe recompensarea justă a celor care lucrează printr-o impozitare echilibrată a veniturilor și pe încurajarea familiilor tinere să stea în România și să nască copii. Orice dezechilibru în această ecuație este periculos.

Elaborarea unei strategii pe termen lung privind piața muncii și politica de pensionare.

Introducerea urgentă a unor politici publice care să încurajeze populația inactivă să intre pe piața muncii și în sistemul de asigurări.

Creșterea treptată a vârstei medii reale de pensionare de la aproximativ 53 de ani în prezent, la 60 de ani în 2025 și la 65 de ani în 2050.

Creșterea numărului de salariați prin politică de menținere în țară a tinerilor și de „recuperare” a muncitorilor migranți.

Este necesară pe termen mediu și o politică de imigrație pentru a putea compensa lipsa forței de muncă tinere.

Încurajarea natalității prin politici sociale orientate mai ales asupra familiilor cu copii mici.

O politică publică pentru femeile casnice (care reprezintă 25% din populația feminină inactivă) este obligatorie.

Egalizarea vârstei de pensionare între femei și bărbați la minim 65 de ani va crește și accesul femeilor la funcții de conducere și perioada de ocupare.

Este necesară o campanie publică de promovare a avantajelor pensionării femeilor la vârste egale cu bărbații; exemplul învățământului superior în care vârsta de pensionare este de 65 ani, pentru bărbați și femei, este unul în mod cert pozitiv.

Reducerea pensionărilor frauduloase (în special pentru invaliditate) și a altor forme de abuz pentru a asigura astfel pensii decente pentru cei care merită.

O analiză a cauzelor și a perioadelor de creștere masivă a numărului de pensionări de invaliditate pe comisii ar fi foarte relevantă.

Introducerea unei *pensii minime în sistemul public* așa cum există un salariu minim pe economie și un venit minim garantat pentru sistemul de asistență socială.

Pensia minimă ar trebui să fie de cel puțin 30% din salariul minim pe economie

(așa cum pensia medie este raportată la salariul mediu), dar cel puțin la nivelul venitului minim garantat pentru o persoană singură.

O strategie specială pentru vârstnicii din mediu rural este necesară; este esențială creșterea accesului la servicii sociale și de sănătate a acestor persoane (în majoritate femei).

Bibliografie

- *** (2001). *Preparing for an Aging World – National Research Council*. National Academy Press, Washington DC.
- *** (2003). *Legea pensiilor și a altor drepturi de autor*. București: Editura Meteor.
- Barr, Nicholas. (1995). *Piețele forței de muncă și politică socială în Europa centrală și de est*. Banca Mondială, vol 2.
- Barr, Nicholas. (1998). *The economics of the welfare state*. Oxford University Press.
- Dan, A. (1999). România și politica de locuire. În Cătălin Zamfir (coord.). *Politici Sociale în România 90-98*, București: Editura Expert.
- Ghețău, Vasile. (2004). *Anul 2050: Va ajunge populația României la mai puțin de 16 milioane de locuitori?* Academia Română.
- Ghețău, Vasile. (2007). Copiii care ne lipsesc și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României în secolul XXI. *Sociologie Românească*, vol. V, 2, 2007.
- Institutul Național de Statistică. (2003). *Ancheta forței de muncă în gospodării (AMIGO)*.
- Institutul Național de Statistică. (2007). <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/comunicate/arhivasomaj.en.do>.
- Institutul Național de Statistică. (2007). *Populația pe vârste, sexe și medii la 1 iulie 2004*. Disponibil la adresa: <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf>.
- Kinsella, Kevin, Velcoff, Victoria A. and U.S. Census Bureau. (2001). *An Aging World*, Washington DC: U.S. Government Printing Office.
- Mărginean, Ioan, (2000). *Economia Politicilor Sociale*. București: Editura Ars Docendi.
- Müller, Katharina, Ryll, Andreas, Wagener, Hans Jürgen. (1999). *Transformation of social security. Pensions in Central-Eastern Europe*. Helderberg: Physica-Verlag.
- Preda, M., Pop, L.M., Bocioc, F. (2006). Gender Aspects of Social Security Reform in Romania. În *The Gender Dimension of Social Security Reform in Central and Eastern Europe: case studies of Romania and Slovenia*, editat de Elaine Fultz, International Labour Organization, Budapesta (11-73).
- Preda, Marian. (2001). *Politica socială românească între sărăcie și globalizare*. Iași: Editura Polirom.
- Preda, Marian. (coord.) (2003). *Bringing ICPD and MDGs at county and community levels in Romania through regional and local statistics and case studies*. Raport UNFPA.
- Preda, Marian. (coord.) (2004). Romanian Pension System during the Transition: Major Problems and Solutions. *Studiul de impact nr. 9*, Institutul European din România.
- Salomäki, Aino. (2006). *Public pension expenditure in the EPC and the European Commission projections: an analysis of the projection results*, 268. http://ec.europa.eu/economy_finance/index_en.htm
- Sandu, Dumitru (coord.). *Locuirea Temporară în Străinătate. Migrația economică a Românilor: 1990-2006*. București: Fundația pentru o Societate Deschisă.
- Tufan, Constantin. (1997). *Forme de asigurări sociale în România*. București: Editura Șansa.
- Zamfir, Cătălin (coord). (1999). *Politici sociale în România*. București: Editura Expert. <http://www.cnpas.ro>.

Anexă

Tabelul 1

Generația instaurării și consolidării comunismului	Născută	Intrarea pe piața muncii (la 16 ani)	<i>Consecințe ale intrării pe piața muncii</i>	Pensionare (la 60/65 de ani)	<i>Consecințe ale pensionării</i>
52-62 de ani : creșterea natalității de după cel de-al doilea război mondial	1945-1955	1961-1971	<p>– Perioada de „prosperitate” maximă a comunismului cu locuri de muncă și presiune redusă pe piața muncii.</p> <p>– Acces ușor la locuințe (de proastă calitate) și la educație (de calitate).</p>	2010-2020	<p>– Încă sunt cohorte cu pondere ridicată a pensionarilor, dar cu pensii publice mici și fără pensii private.</p> <p>– <i>Mulți sunt deja pensionați</i> anticipat, împovărând sistemul de pensii (<i>vârsta medie reală de pensionare este de 53-54 ani</i>).</p>
41-51 de ani (scăderea natalității)	1956- 1966	1972-1982		2021-2031	<p>– Va fi o ușoară scădere a intrărilor în sistemul de pensii datorită numărului mai mic al cohortelor.</p> <p>– Începe să apară segmentul în creștere al celor care nu au asigurare de pensie pentru că au fost șomeri pe termen lung sau au lucrat la negru în țară sau în străinătate.</p> <p>– Se va „amâna” pensionarea prin creșterea vârstei de pensionare până la 65 de ani inclusiv pentru femei.</p> <p>– Vor fi în continuare cohorte de pensionari cu pensii mici și foarte rar cu pensii private.</p> <p>– Pensionarii din agricultură vor deveni ne semnificativi ca număr.</p>

Tabelul 2

Generația decreștelor	Născută	Intrarea pe piața muncii (la 16 ani)	Consecințe ale intrării pe piața muncii	Pensionare (la 65 de ani)	Consecințe ale pensionării
18-40 de ani Generația „decreștelor” (natalitate artificial ridicată)	1967-1989	1983-2005	<p>– Incapacitatea sistemului de a oferi locuri de muncă suficiente, apariția șomajului „mascat” sau nerecunoscut de sistem din 1983-1989.</p> <p>– <i>Presiune migraționistă suplimentară.</i></p> <p>– Creșterea impactului crizei de locuințe pentru tineri.</p> <p>– <i>Calitatea educației la toate nivelurile a scăzut prin supraaglomerare.</i></p> <p>– <i>Este generația care a născut și copiii abandonați pe fondul problemelor grave ale generației.</i></p>	2031-2054	<p>– După 2031 <i>crește</i> foarte mult <i>numărul de pensionari și de persoane vârstnice fără pensie</i> ; (nu au asigurare de pensie pentru că au fost șomeri pe termen lung sau au lucrat la negru în țară sau în străinătate).</p> <p>– <i>Două-trei milioane de persoane vârstnice</i> din această generație nu vor avea pensie deloc sau vor avea pensie foarte mică. Ei vor fi o povară pe umerii Statului care va trebui să le ofere un <i>venit minim garantat</i>.</p> <p>– <i>Apare o polarizare a veniturilor persoanelor vârstnice</i> prin creșterea numărului de beneficiari de pensii private și a cuantumului acestora.</p> <p>– <i>Mulți dintre vârstnici vor fi obligați să lucreze până la vârste înaintate pentru a se întreține.</i></p> <p>– <i>Creșterea masivă a populației vârstnice va necesita creșteri mari ale cheltuielilor publice cu serviciile de sănătate și de asistență socială.</i></p>

Tabelul 3

Generația tranziției	Născută	Intrare pe piața muncii (la 16 ani)	Consecințe ale intrării pe piața muncii	Pensionare (la 65 de ani)	Consecințe ale pensionării
0-18 ani Generația „tranziției” (scăderea masivă a natalității)	1990-2007	2006-2023	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Criză de forță de muncă tânără accentuată după 2007.</i> – <i>Politica de menținere și reîntoarcere în țară a tinerilor este imperativă.</i> – <i>Este necesară o politică de imigrație care să completeze deficitul de forță de muncă tânără.</i> – <i>Criză în mediul universitar care va avea o reducere de 40% a numărului de studenți între 2008 și 2012.</i> – <i>Treptat se creează surplus de locuințe în anumite zone.</i> 	2055- 2072	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Treptat, după 2055, numărul de pensionari se va reduce prin intrarea la vârsta de pensionare a cohortelor mai mici.</i> – <i>Este probabil să scadă ușor și ponderea persoanelor vârstnice pentru următoarele două decenii.</i> – <i>Numărul celor neasigurați, dependenți de serviciile sociale va scădea.</i> – <i>Cheltuielile publice pentru asistență socială și servicii de sănătate vor scădea.</i>

Primit la redacție : septembrie 2007